

Sinjski govor

Danilović, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2011

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:850825>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-01**



FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Maja Danilović

Sinjski govor

Diplomski rad

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Loretana Farkaš

Osijek, 2011.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. NARJEČJA HRVATSKOG JEZIKA	4
3. ŠTOKAVSKO NARJEČJE	5
3.1. Granice štokavskog narječja	5
3.2. Značajke štokavskog narječja	6
3.3. Podjela štokavskog narječja	6
4. ZAPADNI DIJALEKT – NOVOŠTOKAVSKI IKAVSKI DIJALEKT	8
4.1. Rasprostranjenost dijalekta.....	8
4.2. Osnovne značajke dijalekta.....	8
5. GRAD SINJ	10
5.1. Geografska obilježja i stanovništvo.....	10
5.2. Povijest i običaji	11
6. SINJSKI GOVOR	12
6.1. Fonologija.....	12
6.1.1. Samoglasnici.....	13
6.1.2. Suglasnici.....	14
6.2. Morfologija.....	16
6.2.1. Imenice	16
6.2.2. Glagoli	21
6.2.3. Pridjevi	25
6.2.4. Zamjenice	27
6.2.5. Brojevi	28
6.2.6. Nepromjenjive vrste riječi	28
6.3. Sintaksa.....	28
6.4. Frazemi.....	30
6.5. Leksik	31
7. ZAKLJUČAK	37
LITERATURA I IZVORI	39
PRILOZI	40

SAŽETAK

U srednjoj Dalmaciji, *usrid* Sinjskog polja, u Cetinskoj krajini, smješten je na desetak kilometara kvadratnih grad Sinj, nekadašnje gospodarsko i kulturno središte toga kraja. Vremena jakih i žestokih turskih napada ostavili su stoljetni trag na tom kraju koji je, od toga vremena (1715. god.) pa do danas, svjetski poznat po viteškoj borbi Alki koja se *trče* u čast obrane od Turaka. Govor kojim se služe žitelji toga grada, sinjski govor, pripada štokavskom narječju, jednom od triju narječja hrvatskoga standardnog jezika. Štokavsko narječje, kao i druga dva, kajkavsko i čakavsko, čini više dijalekata koji nose kako slična tako i različita obilježja. Klasifikacijom koja se određuje prema trima kriterijima (naglasnom sustavu, refleksu jata (ê)¹ i upotrebom zamjenice šta/šća), štokavsko je narječje podijeljeno na sedam dijalekata kojima se koriste govornici i izvan granica Hrvatske, u koje se ubraja i zapadni novoštokavski ikavski dijalekt. Sinjski govor pripada govornima zapadnoga dijalekta, a na temelju videozapisa i *Sinjskih brokvi i krakuna*² u radu su opisane osnovne značajke naglasnog sustava, koji je uz naglasne sustave ostalih novoštokavskih govora bio temeljem naglasnog sustava današnjeg standardnog jezika, zatim osnovne fonološke značajke (redukcija samoglasnika, suglasničke promjene i glasovne promjene), te morfologija promjenjivih i nepromjenjivih vrsta riječi. Također su ukratko opisane pojedine pojave na sintaktičkoj razini te frazemi u sinjskom govoru, a na samom kraju iznesen je kratki rječnik s osnovnim leksemima koji na najbolji način prikazuju običaje i život ljudi sinjskoga kraja.

Ključne riječi: standardni jezik, štokavsko narječje, zapadni dijalekt, novoštokavski ikavski dijalekt, zapadni dijalekt, sinjski govor

¹ Staroslavenski samoglasnik koji se u hrvatskom standardnom jeziku odražava kao *(i)je /e/i*.

² Prikupila Nada Obradović (2002).

1. UVOD

Da bi se jasnije prikazao sinjski govor, što je ujedno i tema ovog rada, ponajprije treba pojasniti općenito stanje u današnjim hrvatskim narječjima. To je ujedno i tema prvog poglavlja u kojemu je ukratko opisan odnos hrvatskih narječja međusobno, hrvatskih narječja u odnosu na standardni jezik, ali i njihova podjela. Zatim slijedi poglavlje o štokavskom narječju u kojem se govori o njegovim općim značajkama, rasprostranjenosti, odnosno njegovim granicama nekada i danas te o kriterijima podjele narječja na dijalekte. Zapadni je dijalekt jedan od dijalekata štokavskog narječja, ali ujedno i naslov sljedećega poglavlja. Osim o rasprostranjenosti, u tom se poglavlju govori o osnovnim značajkama dijalekta kojemu pripada i sinjski govor. Prije analize sinjskoga govora iznesena je kratka povijest grada, običaji, ali i geografski smještaj to podatci o stanovništvu. Sama analiza govora koncipirana je tako da odgovara jezičnim razinama hrvatskog standardnog jezika pa je ponajprije iznesena fonološka analiza, podijeljena na samoglasnički i suglasnički sustav. Većina je rada posvećena morfološkoj analizi. U tom se dijelu najviše govori o imenicama i glagolima, kao najučestalijim i najbrojnijim vrstama riječi, čije su promjene, sklonidba imenica i sprezanje glagola, opisani prema sustavu govora u kojem se nalaze (sinjskom govoru, novoštokavskom ikavskom dijalektu) kako bi se lakše uvidjela odstupanja ili slaganja u odnosu na standardni jezik. U tom poglavlju opisani su i pridjevi, te je iznesen kratak popis zamjenica, brojeva i nepromjenjivih riječi koje su zabilježene u govoru. U sljedećem poglavlju opisane su neke pojave na sintaktičkoj razini, nakon čega je iznesena frazeologija govora i leksik koji je iznesen u obliku kratkoga rječnika.

2. NARJEČJA HRVATSKOGA JEZIKA

Činjenica je da jedan jezik, kao što je hrvatski, ima više varijeteta³ čijim je međusobnim prožimanjem i on sâm postao standardnim varijetetom. Drugim riječima, jedan jezik (hrvatski) čine dva ili više dijalekata, pri čemu je pojam jezika viši pojam od dijalekta. Različitost se očituje u njihovoj različitoj društvenoj uporabi, a uzroke takve različite uporabe treba tražiti u procesu standardizacije (Mićanović: 2006, str. 67). Da je hrvatski standardni jezik ekvivalent jednome od svojih narječja, pritom se misli na štokavsko narječje, zabluda je onih koji takvo stajalište podržavaju, jer je u izgradnji hrvatskoga standardnoga jezika jednaka uloga pripala svim trima narječjima, s tim da je osnovica za izgradnju standardnoga jezika štokavska, ali ne u cijelosti. Osnovici pripadaju oni idiomi koji su danas poznati kao novoštokavski, a iz te osnove standardni jezik preuzima glasovlje, morfologiju, tvorbeni i sintaktička pravila te osnovni leksički fond. Ostala jezična nadgradnja pripada kako kajkavskom i čakavskom, tako i štokavskom narječju. (Mićanović: 2006, str. 86)

Hrvatskom jeziku, kao organskom idiomu, stoga pripadaju govori čakavskoga, kajkavskoga i štokavskoga narječja s tim da su čakavski i kajkavski u potpunosti hrvatski, dok se štokavskim govorima služe i govornici izvan granica Hrvatske (Bošnjaci, Srbi i Crnogorci). (Lisac: 1999, str. 9)

Hrvatska se narječja prepoznaju, odnosno, svoje nazive dobili su prema upitnim zamjениčkim riječima, *kaj*, *što* i *ča*. Unatoč pripadnosti zamjениčke riječi određenom narječju, *kaj* u kajkavskom, *što* u štokavskom i *ča* u čakavskom, mogu se pronaći izuzetci, pa tako neki kajkavski govori za živo imaju upitnu riječ *što*, a neki čakavski govori imaju *kaj* ili *što/šta* (Dodig: 2008, str. 14) što je samo dokaz međusobne povezanosti pojedinih narječja, ali i pripadnosti jednome jeziku, hrvatskom.

³ Mićanović, Krešimir u *Hrvatski s naglaskom* (2006.) koristi pojam "varijetet" kako bi prikazao odnose dijalekata unutar jednoga jezika i dijalekta spram jezika kojemu pripada.

3. ŠTOKAVSKO NARJEČJE

Na hrvatskom govornom području štokavsko je narječje najzastupljenije. Njime se služi gotovo polovina stanovnika, a njegova se uporaba proteže i izvan granica Hrvatske, tako da se u "štokavce" ubraja i velik broj govornika Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Srbije te manji broj u Italiji, Mađarskoj, Austriji, Rumunjskoj, ali i drugdje u svijetu.

3.1. Granice štokavskog narječja

Granice štokavskog narječja, prije seoba naroda i poslije, uvelike su se razlikovale. Prikaz seobe naroda, odnosno promjene granica štokavskoga narječja koje su potom uslijedile, Josip Lisac detaljno je iznio u svojoj knjizi *Hrvatska dijalektologija 1*.

Prije seoba naroda u 16. i 17. stoljeću granice štokavskog narječja, istočnoga i zapadnoga, bile su jasnije. Granice zapadne štokavštine s kajkavskim narječjem prostirale su se od ušća Une u Savu prema sjeveroistoku, istočno od Virovitice pa sve do Mađarske. Područje istočno od Une, Dinara uz izbijanje na more istočno od Cetine, označavalo je nešto nejasniju granicu s čakavskim narječjem. Obala je također bila zapadnoštokavska, za razliku od otoka koji su pripadali čakavskom narječju.⁴ Istočna se štokavština prostirala od zapadne štokavštine sve do područja torlačkog narječja, to jest do zone od Albanije preko Kosova i današnjeg Stalaća do današnjeg Donjeg Milanovca na Dunavu (vidi kartu br. 1). Granica između dviju štokavština također se ne može detaljno odrediti, ali najvjerojatnije je išla Dunavom pa zatim do područja nešto zapadno od Drine i dalje nedaleko od današnje Foče. Odatle je granica išla prema Neretvi, ali tako da je Neretva s okolicom bila u zapadnoj štokavštini; zatim je odijelila zapadnoštokavsko Dubrovačko primorje od zaleđa i izlazi na more u Boki kotorskoj (Lisac: 2003, str. 16).

Danas je štokavsko narječje označeno granicom na sjeverozapadu na Dravi kod Virovitice odakle ide u okolicu Bjelovara, pa zatim na jug kod Jasenovca. Dalje ide granica prema zapadu, do Petrinje dalje do okolice Karlovca i do okolice Ogulina. U Gorskom kotaru samo su pojedina mjesta štokavska, a na obali se štokavsko narječje prostire već od Novoga. Obala je do Omiša uglavnom čakavska, iako su i štokavci zastupljeni (Nin, Zaton, Pirovac, Šibenik i okolica). Nadalje, štokavski je zapadni Pelješac, Mljet i drugi otoci u dubrovačkoj

⁴ Osim istočnog Pelješca, Mljeta i otoka pred Dubrovnikom koji su zapadnoštokavski.

blizini. Štokavaca ima i na Korčuli, Hvaru, Braču, Šolti. Na jugoistoku granica počinje kod Dečana, ide do ušća Laba u Sitnicu, zatim do planine Pasjače i zapadno od Prokuplja do Stalaća i do granice s Bugarskom istočno od Zaječara (Lisac: 2003, str. 15). Osim ovako grubo iznesenih granica, izvan njih postoje i izuzetci⁵ koji su vidljivi detaljnijim proučavanjem karte br. 2.

3. 2. Značajke štokavskog narječja

Prema knjizi Josipa Lisca, *Hrvatska dijalektologija 1.* (str. 17, 18) u nastavku će biti iznesene neke od značajki štokavskoga narječja. Ovdje su navedene neke posebnosti.

1. *što* ili *šta* kao zamjениčka riječ
2. razlikovanje dvaju kratkih (uz razlikovanje dvaju dugih) naglasaka, uzlaznih i silaznih
3. čuvanje nenaglašene duljine
4. *šva* (ə)⁶ daje *a* (sən > san)
5. promjena *-l* na kraju riječi ili sloga u *-o* ili *-a*
6. tzv. novo jotovanje dentalnih i labijalnih suglasnika
7. nastavak *-a* u G mn. imenica muškog i ženskog roda
8. nastavak *-u* u L jd. imenica muškog i srednjeg roda
9. izjednačenje dativa, lokativa, instrumentala množine imenica uz odstupanja
10. čuvanje nastavka *-og(a)* u G i A jd. muškog i srednjeg roda zamjениčko-pridjevske deklinacije
11. čuvanje aorista
12. znatan broj turcizama i dr.

3. 3. Podjela štokavskoga narječja

Iako se u svojoj knjizi *Štokavski dijalekt* Milan Rešetar bavio pitanjima štokavskoga, ali i drugih narječja hrvatskosrpskog jezika, valja istaknuti zapažanja koja je on već tada (a svoje je djelo pisao na samom početku 20. stoljeća) uočio, a pritom se misli na podjelu štokavskog narječja po kriteriju različitog izgovora jata. *Smatram da bi kod dalje podjele štokavskoga dijalekta trebalo prije svega prestati s tim da se kao jedina osnova za razlikovanje uzima izgovor jata. Tačno je da su geografski bliži dijalekti s istim izgovorom*

⁵ Lisac navodi "oaze" između Križevaca i Koprivnice, u blizini Čazme, u Žumberku te u Gorskotom kotaru.

⁶ Staroslavenski poluglas. Za razliku od štokavskog (dan), u kajkavskom je davalo *e* (den).

glasa jat uglavnom međusobno bliskiji od drugih dijalekata đe se jat izgovara drukčije. Međutim, ko će npr. tvrditi da su jekavci Lastova bliskiji bosanskim jekavcima nego ikavcima iste zemlje, ili da su ekavci iz Rijeke bliskiji ekavcima iz Srbije nego ikavcima s Kvarnerskih otoka? S pravom ćemo reći: Da, to su narječja koja pripadaju različitim dijalekatskim grupama. To je istina, ali nam to ipak pokazuje da se dijalekti upravo razvijaju bez obzira na izgovor glasa jat. (...) Prema tome, u toj tački se izgovor glasa jat ne može uzeti ako presudna razlikovna karakteristika između dijalekata (Rešetar: 2010, str. 62-63).

Danas se klasifikacija štokavskog narječja vrši prema trima kriterijima⁷:

- a) stupnju razvoja akcentuacije (naglasnog sustava)
- b) refleksu jata
- c) šćakavizmu ili štakavizmu

Prema kriteriju refleksa jata tri su dijalekta (i)jekavska: 1. istočnohercegovački ili (i)jekavski novoštokavski; 2. istočnobosanski ili nenovoštokavski (i)jekavski šćakavski; 3. zetsko-južnosandžački ili nenovoštokavski (i)jekavski. Dva su dijalekta ekavska: 1. šumadijsko-vojvođanski ili novoštokavski ekavski; 2. kosovsko-resavski ili nenovoštokavski ekavski. Jedini je ikavski dijalekt zapadni ili novoštokavski ikavski, dok je jedan s različitim refleksima jata, slavonski ili nenovoštokavski arhaični šćakavski.

Akcentatski kriterij dijeli novoštokavske dijalekte (istočnohercegovački, šumadijsko-vojvođanski i zapadni) od nenovoštokavskih (istočnobosanski, zetsko-južnosandžački, kosovsko-resavski i slavonski).

Prema kriteriju šta/šća četiri su dijalekta štakavska (istočnohercegovački, šumadijsko-vojvođanski, kosovsko-resavski i zetsko-južnosandžački), dva su šćakavska (slavonski i istočnobosanski), a jedan je dijelom štakavski, dijelom šćakavski (zapadni).

Hrvati su govornici četiriju štokavskih dijalekata, slavanskog, zapadnog, istočnohercegovačkog i istočnobosanskog (Lisac: 2003, str. 29).

⁷ Svi kriteriji preuzeti su i opisani prema djelu Josipa Lisca *Hrvatska dijalektologija I.* (str. 29).

4. ZAPADNI DIJALEKT – NOVOŠTOKAVSKI IKAVSKI DIJALEKT

4. 1. Rasprostranjenost dijalekta

Zapadnim se ikavskim novoštokavskim dijalektom govori na području zapadne Hercegovine i dijela južne Bosne sve do područja Jajca i zone sjeverno od Travnika i Zenice. U taj dijalekt uključeno je i područje zapadno i sjeverozapadno od Livna, teren oko Dervente i Bihaća (Lisac: 2003, str. 50). Seobe izazvane Domovinskim ratom promijenile su sliku dijalektnog stanja kakvo je bilo dotada tako da je mnoštvo Hrvata iz Bosne i Hercegovine doselilo u Hrvatsku.

U Hrvatskoj se ikavskim novoštokavskim dijalektom govori na jugu, od Opuzena do Metkovića prema sjeverozapadu sve do Omiša. Štokavci su doprli i do obale, iako je ona uglavnom ostala čakavska. Podvelebitsko je područje u cjelini ikavsko novoštokavsko, iako se u nekim mjestima čuvaju neke čakavske osobine. Ikavci novoštokavci zabilježeni su i na otocima Korčuli, Braču, Hvaru, Šolti, tako je i Split, nekada čakavski, u novije vrijeme izrazito štokavski. U Lici su novoštokavci koncentrirani oko Gospića, Senja, Lovinca i Svetog Roka, dok ih u Gorskom kotaru nalazimo u Liču, Mrkoplju i Sungeru. U Slavoniji se novoštokavskim ikavskim dijalektom govori u Vuki, Širokom Polju, Punitovcima te Dragotinu.

U Srbiji (u Bačkoj) se novoštokavskim ikavskim dijalektom govori na području oko Subotice i Sombora te oko Baje, a zapažen je i u Mađarskoj u okolici Budimpešte te u Italiji (Molise). Osim Hrvata i Bošnjaka, rijetko tko govori novoštokavskim ikavskim dijalektom. (Lisac: 2003, str. 51)

4. 2. Osnovne značajke dijalekta

Zapadni dijalekt novoštokavski je u naglasnom smislu što znači da se javljaju četiri naglasaka s distribucijom kao u standardnom jeziku uz dobro čuvanje nenaglašene duljine, iako postoje i neka odstupanja.⁸ Naglasne su značajke novoštokavskoga ikavskog dijalekta u mnogim pojedinostima temelj norme hrvatskoga standardnog jezika.

⁸ Lisac, Josip u *Hrvatski govori, filolozi, pisci* navodi primjer s područja Rame gdje se dugosilazni naglasak, dobiven od akuta, nije prenio na prethodni slog *narêstō* / narastao (str. 41).

Odraz jata je ikavski iako postoje odstupanja pa se ponekad mogu čuti primjeri ekavizama (železo, koren) ili (i)jekavizama (tijesto, sijeno)⁹.

Dio je dijalekta šćakavski (zapadna i središnja Bosna, Dalmacija između Neretve i Cetine, pojedina mjesta u Gorskom kotaru, Slavonija te srednjodalmatinski otoci), a dio je štakavski (zapadna Hercegovina, područje zapadno od Cetine, Lika, Bačka, Molise, Lič u Gorskom kotaru i Mađarska). (Lisac: 1999, str. 42)

Karakteristika je govora zapadnog dijalekta da je *-m*, u nastavcima i u nepromjenjivim riječima, zamijenjeno sa *-n*. Također je karakterističan nastavak *-ja* umjesto *-o* u nekih govora (popija-popio). U većini se govora *h* u potpunosti iskorijenilo, bilo da je nestalo ili da je zamijenjeno drugim glasom (uvo, snaja). Od tuđica najzastupljeniji su turcizmi, što i ne čudi s obzirom na dugogodišnja turska osvajanja.

U zapadnim su govorima vokalne redukcije česta pojava (udovca-udovica), a što se samog vokalizma tiče, važno je napomenuti da je peteročlan.

Neke značajke u konsonantizmu novoštokavskog ikavskog dijalekta sljedeće su: gubljenje fonema *h* ili njegov prijelaz u *v*, *j*, *k* (u nekim govorima); pojava fonema *f* ograničena na tuđice i onomatopeje; izjednačavanje fonema *l* sa *j*; prijelaz *ž* u *r* u primjerima može > more; nedosljedno provođenje jotacije (netjak, rodjak), iako se jotacija u većini provodi.

Infinitivi glagola u zapadnom dijalektu uglavnom su krnji (molit, poč). Česta je pojava i kleknit, metnit, a ne kleknuti, metnuti. U 3. licu množine prezenta zastupljeni su različiti oblici (vidu, živu, ali i žive, gledaju). Za razliku od imperfekta koji je slabo očuvan, aorist je jako čest kao i uporaba futura. Kondicionali su česti u konstrukciji *ja bi + glagolski pridjev radni (ja bi moro)*.

U rečenicama su česte genitivne sintagme, uz instrumentalno značenje upotrebljava se prijedlog, infinitiv je redovit uz glagole nepotpuna značenja, a prošle se radnje često pričaju uporabom imperativa. Česta je i uporaba rečenica kojoj je semantičko obilježje anonimnost subjekta (ubilo ga prid kućon).¹⁰

Zapadnim dijalektom, ikavskim novoštokavskim dijalektom, govore i stanovnici malenoga grada u Cetinskoj krajini, grada Sinja.

⁹ Primjere odstupanja od ikavskog izgovora jata navodi Josip Lisac u *Hrvatska dijalektologija 1*. (str. 51).

¹⁰ Primjeri za karakteristike u vokalizmu i konsonantizmu u zapadnom dijalektu, kao i primjeri za morfološke i sintaktičke osobine pojedinih govora navedeni su prema djelu Josipa Lisca *Hrvatska dijalektologija 1*. U opisu osnovnih značajki zapadnog govora navedene su samo pojedine, kako bi se поближе objasnilo stanje u govoru današnjih zapadnih ikavskih novoštokavaca, dok su u opisu sinjskog govora prikazani primjeri iz izvora.

5. GRAD SINJ

5. 1. Geografska obilježja i stanovništvo

Grad Sinj nalazi se u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Smješten je na sjeverozapadnom dijelu Sinjskoga polja u srednjoj Dalmaciji, u mikroregiji Vrličko-sinjske zagore Južnohrvatskoga primorja, na površini od 10,06 kilometara kvadratnih. Povećan je za dio naselja Brnaze i Glavice.

Sinj se nalazi u sjeverozapadnom dijelu Sinjskog polja koji je s južne i zapadne strane omeđen brdima Čemernicom, Visokom i Visošticom, na sjevernoj se pruža do južnih obronaka u planine Svilaje, a istočna granica je u planini Kamešnici. (Šisler: 2007, str. 1059).

Na tim prostorima Sinj je kroz povijest bio središte Cetinske krajine te njeno obrazovno, kulturno i gospodarsko središte, a tako je i danas.

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine (Fedelbauer: 2005, str. 700) Sinj je imao 11 468 stanovnika od kojih je 51,5% pripadalo ženskoj populaciji, a 48,5% muškoj. Mladog stanovništva bilo je 29,1%, zrelog 55,2%, a starog 15,7%, što zapravo upućuje na starenje populacije. Prosječna je gustoća naseljenosti iznosila 1140 stanovnika po kilometru kvadratnom, a u razdoblju od 1991. do 2001. zabilježena je prosječna godišnja stopa rasta od 0,08%.

Prema najnovijem popisu stanovništva¹¹ iz 2011. godine stanje se, što se ukupnog broja stanovnika tiče, nije bitno promijenilo. Prema najnovijim podacima grad Sinj ima 11 448 stanovnika (ukupno popisanih 11 736), a općina Sinj, kojoj osim grada Sinja, pripadaju Brnaze, Glavice, Gljev, Jasensko, Karakašica, Lučane, Obrovac Sinjski, Radošić, Suhač, Turjaci i Zelovo (Feldbauer: 2005, str. 700) broji 24 832 stanovnika (ukupno popisanih 25 551).

¹¹ Podatci popisa stanovništva za 2011. godinu mogu se pronaći na internetskoj stranici Hrvatskog zavoda za statistiku ponuđenoj u popisu literature i izvora (2011-09-12).

5. 2. Povijest i običaji

Povijest ovoga kraja, Cetinskoga kraja, bilježi se još od prapovijesnog kamenog doba od kada datiraju prva arheološka otkrivenja vezana za alat i oruđe kojim su se služili ljudi ondašnjeg vremena, u svrhu lova i sakupljanja hrane (Vrgoč: 2009, str. 12).

Proglašenjem Cetinske županije središtem postaje "utvrđeni"¹² grad Sinj, čije se ime tek u osamnaestom stoljeću prenosi i na naselje Cetina podno tvrđave. (Vrgoč: 2009, str. 38)

Novovjekovno razdoblje donijelo je Sinjanima, ali i Cetinjanima, dvije odrednice kojima su kroz naredna razdoblja obilježeni mnogi naraštaji.

U seobama kršćanskoga puka iz Bosne 1687. stižu narod i franjevci iz Rame koji sa sobom nose sliku Majke Božje (kasnije Gospe Sinjske) (Vrgoč: 2009, str.72) koja je tijekom turskih napada u 18. stoljeću postavljena u crkvicu sv. Mihovila. I danas se priča kako je žena koja je u bijelom hodala po zidinama tvrđave (gdje se nalazi crkvice sv. Mihovila), obasjana svjetlošću, u turskim vojnicima prouzročila uznemirenost. 15. kolovoza 1715. godine, uvjereni kako Sinjanima pomaže Nebeska Zaštitnica, turski su se vojnici povukli i grad Sinj postao je slobodan. Sinjski su vojnici, u čast i zahvalnost, 1716. godine dali okruniti zlatnom krunom sliku Majke Božje koja se danas čuva u crkvi sv. Marije (Čudotvorne Gospe Sinjske) u Sinju.

Sinj je postao najveće marijansko središte u južnoj Hrvatskoj koje, uoči i na sam blagdan Velike Gospe, posjeti i više od stotine tisuća hodočasnika. S tim blagdanom usko je povezana i proslava viteške igre, Alke, koja je spomen na veličanstvenu pobjedu sedam stotina cetinskih branitelja, uz pomoć Gospe Sinjske, koja se zbila u noći sa 14. na 15. kolovoz 1715. godine, nad turskom silom od šezdeset tisuća vojnika. (Vrgoč: 2009, str. 65)

¹² Odnosi se na tvrđavicu Kamičac koju su podigli knezovi Nelipići, vidi u *Pregled grada Sinja* Martina Vrgoča (str. 37).

6. SINJSKI GOVOR

Sinjski se govor ubraja u skupinu zapadnih ikavskih novoštokavskih govora. Zapadnom dijalektu pripada jer se unutar granica štokavskoga narječja nalazi u njegovom zapadnom dijelu, točnije zapadno od rijeke Cetine. U ikavske govore ubraja se zbog refleksa jata koji je u sinjskom govoru *i* (*svît, podîlit, cîment, sîdit*)¹³, ali ponekad se čuju i drugačiji refleksi jata poput *bjelina, pròmjene, lèkovi, lijéćio*. U novoštokavsku skupinu govora ubraja se prema kriteriju naglasnog sustava koji se sastoji od četiri naglasaka, kratkosilaznog $\grave{}$, kratkouzlaznog $\`$, dugosilaznog $\hat{}$ i dugouzlaznog $\acute{}$. Prema kriteriju štakavizma odnosno šćakavizma, zapadni su govori, između ostaloga i sinjski, dvojaki jer se u govoru može čuti i *šta* i *šća*. U sinjskom govoru je češća uporaba *šta* iako ima i uporabe *šća* (*ùništèna - ùnišćèna*).

6. 1. Fonologija

Mnogi hrvatski organski idiomi imaju naglasni sustav uglavnom jednak onom u hrvatskom standardnom jeziku. U ovu skupinu ubrajaju se i novoštokavski govori, a među njima i zapadni dijalekt kojemu pripada sinjski govor.

Novoštokavski su govori dobiveni od dvonaglasnoga stanja, dakle, nakon što je u tim idiomima izgubljen akut. Dva silazna akcenta mogla su stajati na bilo kojem slogu izgovorne cjeline; dužine su mogle stajati na slogovima iza akcenta, a pred akcentom dužina je mogla biti jedino na prvom slogu ispred naglasaka (Lisac: 2002, str. 86).

Novoštokavski naglasni sustav dobiven je skakanjem svih silaznih naglasaka koji nisu na početku izgovorne cjeline, prema početku izgovorne cjeline (*selò - sèlo*). Silazni naglasci u načelu su se zadržali samo na prvom slogu izgovorne cjeline, iz jasnih razloga, nije bilo mogućnosti za njihovo prenošenje. Isto je i s jednosložnim riječima. One su uvijek naglašene silazno (*dân, pàs, pîr*). Dvosložne i višesložne izgovorne cjeline imaju silazni naglasak samo na prvom slogu (*pòle, mäter*). Takve izgovorne cjeline mogu imati uzlazni naglasak na svakom slogu osim na posljednjem (*ječèrma, pìrovi, kumpàren, kùmpîr, kumpíri*). Ispred naglasaka nema nenaglašenih dužina. Iza naglasaka mogu biti i dugi i kratki nenaglašeni slogovi (*trâvèšã*). U izgovornoj cjelini samo je jedan slog naglašen što ne znači da ne postoje riječi s dva naglasaka, kao na primjer u superlativu pridjeva ili priloga (*nâjstàriji*). Iako se naglasak

¹³ U analizi su svi primjeri preuzeti iz izvornog govora. Primjeri preuzeti iz izvora *Sinjske brokve i krakuni* označeni su zvjezdicom (*).

lakše prenosi unutar riječi, nego u okviru izgovorne cjeline (proklitika i riječ iza nje), u sinjskom se govoru gotovo uvijek naglasak s prvog sloga u riječi pomiče na proklitiku (*ù kući, ù škòlu, nà p̄r, zá ñu, ùza ñ*).

6.1.1. Samoglasnici

Samoglasnički sustav ima pet samoglasnika u dugim i kratkim slogovima:

i		u
	e	o
		a

Redukcija *i*

Reducirano *i* može se pojaviti u zanaglasnoj poziciji pri čemu postoji mogućnost da se potpuno izgubi kao što se događa u većini infinitiva (*spávat, vòzit, čúvat, vèst, plèst, k̄r̄pit*), u glagolskih pridjeva radnih (*rád(i)li, nõsil(i)*), u imenica (*u trgov(i)nu, na glàv(i)cu, pròs(i)nac*), u brojeva (*čèt(i)ri*) i sl. Ako se u dva susjedna sloga nađu dva nenaglašena *i*, tada se samo jedan reducira (*živ(i)li*). Rijetko se događaju dvije redukcije uzastopno (*mòl(i)l(i) Bõga*).

Redukcija *e* nije zabilježena u govoru.

Redukcija *o*

Redukcija *o* može biti u prvom prednaglasnom slogu (*vàko, nàko, vâmo*) i završnom nenaglašenom otvorenom slogu (*nije ìma kò vòdit kùću, kàk, sväk*).

Redukcija *u*

Česta je redukcija *u* u nenaglašenom obliku pomoćnog glagola biti u 3.1.mn (*su*) npr. *Tò s(u) bili lîčki trgovci i òni s(u) pròlaz(i)li kroz sînsko pòle*. Također je moguća u nekih priloga npr. *ùj(u)tro*, a često se čuje i *ùjistro*, te u A jd. osobne zamjenice ona npr. *nâ ñ(u)*.

Redukcija *a*

Rijetko je zabilježena, samo u nenaglašenom zadnjem otvorenom slogu: *kada > kad: Kåd pòçme, dèvet dána prije iže svîu ù crkvu*.

Nepostojano *a*

Nepostojano *a* zabilježeno je u N mn. im. m.r. *a*-vrste: *trgovci, mômci*; u N mn. posvojnog pridjeva: *Pëtrov*; *a* je postojano u G mn. im. ž.r. *e*-vrste: *ováca*, u N jd. m.r. neodređenog oblika pridjeva: *döbar, zgödan*, N jd. im. m.r. *a*-vrste: *rúčak*, N mn. im. m.r. *a*-vrste: *Pëtar*.

6.1.2. Suglasnici

Suglasnički sustav potvrđen u sinjskom govoru izgleda ovako:

sonanti			šumnici			
v		m	p	b	f	
	l	r	n	t	d	
j	í	ń	c		s	z
			ć	ž		
			č	ž	š	ž
			k	g		

Ovakav suglasnički sustav, karakterističan za sinjski govor ima afrikate:

ć (*ćäca, cvíce*)

č (*ječërma, primètača, prëgača*)

ž (*ìden, grôžđe*)

ž (nije potvrđeno u govoru)

Suglasnik *h*

Fonem *h* izgubljen je u većini riječi, a ponekad se zamjenjuje sa *v, j* i *k*. Zbog vrlo malo zapisa fonema *h*, smatra se rubnim fonemom, a ne punopravnim dijelom fonološkog sustava (Menac-Mihalić: 2005, str. 33). Gubljenja i zamjene fonema *h* sljedeće su:

h > Ø u inicijalnom položaju: inf. *hránit - ránit*, G jd. im. m.r. *hrâst - rásta*, 3.l.jd. prezenta glagola *htjeti hðće - òće*

u intervokalnom položaju: L jd. im. m.r. *u stráhu - u stráu*.

u dočetnom položaju: G mn. m.r. pridjeva *prìvatnih dućána - prìvatni dućána*; A mn.

osobne zamjenice oni: *njîh – ñî* je onda školovalo, N jd. im. m.r.: *grâh - grâ*

h > v u intervokalnom položaju iza *u*: G jd. im. m.r. *krûha - krûva*; N mn. im. m.r. *kûhar i- kûvâri*

u 2. l. jd. imperativa: *kûha j - kûvaj*

u dočetnom položaju iza *u*: N jd. im. m.r. *krûh - krûv*

h > j u intervokalnom položaju: N mn. im. m.r. *òrasi (orahi) - òraji*; G jd. im. m.r. *strâha - strâja*; G jd. im. m.r. *Mihòvila - Mijòvila*

u dočetnom položaju: N mn. im. m.r. *grîh -grîj, òrah - òraj, smîh - smîj*

h > k u intervokalnom položaju: N mn. im. m.r. *špäher- špäker*

Skup *hv > f* u gl. pridjevu trpnom *hvaljen Ìsus - fâlen Ìsus*

Suglasnik *f* obično se javlja u posuđenicama: *fâmilija, kâfena bója, šöfer, fîn*.

Suglasnik *m*

Fonem se *m* gotovo uvijek zamjenjuje suglasnikom *n*, najčešće u nastavcima *i* u nepromjenjivim riječima, dok je u leksičkim morfemima *n* očuvano. Zamjene su sljedeće:

m > n u gramatičkim morfemima 1. l. jd. prezenta: *nîsan, nè marin, vîdin, stòjin*

u leksičkom morfemu zabilježen je jedan primjer u gl. pridjevu radnom ž. r. *ùpantila*,

iako u pravilu *m* ne prelazi u *n* u leksičkim morfemima: *kâmen, slâma, kòmin*

u D, L, I mn. imenica, pridjeva i zamjenica: *sâdašnjin srèdstvin, svè nan je zâpaleno, pod pèkon, na dòbro van dòšlo porožéne Gospòdinovo, sidu sâ sviton*

u brojevima: *òsan, ali osâmnest*

Asimilacija po mjestu tvorbe

Zabilježeni su ovi primjeri asimilacije:

s > š ispred *ñ*: *s njôm - š ñôn*

ispred *č*: *s čîm - š čîn*

u imenici *nóšnja - nóšña (nositi)*

z > ž ispred n: *iz nje - iž ne*

Sibilarizacija

Provedena je u: N mn. im. m.r. *bàrjak - barjáci, òpanak - òpanci, tèrluk - tèrluci,*
bàdñak - bādñaci, Tùrak - Tùrci

Palatalizacija

Provedena je u: V jd. im. m.r. *Bôg - Bôže*
N, A mn. im. m.r. *břk - břčine*
N. jd. im. m.r. *Tùrčin prema Tùrak*

Jotacija

Provedena je u: N jd. zbirnih imenica (s.r) *cvíce, pòvrće*
N jd im. ž.r. *ráđa*
N. jd. im. m.r. *gràžanin*
N. jd. im. s.r. *porožénje*
glagolskom pridjevu trpnom *nàkićen, ùražen, pòsvećen*
superlativu pridjeva *mlâd - nâjmლაži*
2. 1. jd. imperativa gl. *zavézati - zavéži*
3. 1. mn. prezenta gl. *îci - ižemo*

Može se zaključiti da je provođenje jotacije u mnogim oblicima dosljedno, iako ima primjera u kojima jotacija nije provedena npr. A jd. pridjeva ž.r. *gòvediju*.

6. 2. Morfologija

6. 2. 1. Imenice

Imenice se prema genitivnom nastavku jednine u hrvatskom standardnom jeziku razvrstavaju u skupine, to jest dijelimo ih na imenice *a-vrste, e-vrste* i *i-vrste* (a-sklonidba, e-sklonidba i i-sklonidba). (Težak-Babić: 2005, str.99)

U *a*-vrstu ubrajamo imenice muškoga i srednjeg roda kojima je genitivni nastavak u jednini *-a*. Imenice muškog roda koje se sklanjaju prema tom tipu sklonidbe u N jd. mogu imati ništični nastavak *-Ø*, nastavak *-o* ili *-e*. U sinjskom su govoru zabilježeni nominativni nastavci *-Ø* i *-o*. I u sinjskom je govoru, kao i u standardnom, A jd. izjednačen G jd. ako se imenicom označuje nešto živo. U suprotnom, ako se njome označuje nešto neživo, izjednačeni su A jd. i N jd.

Deklinacija imenica m.r. a-vrste kojima je *-Ø* nastavak za N jd.

jednina	množina	jednina	množina
neživo	neživo	živo	živo
N stroj-Ø	N stroj-evi	N konj-Ø	N konj-i
G stroj-a	G stroj-eva	G konj-a	G konj-a
D stroj-u	D stroj-evin	D konj-u	D konj-in
A stroj-Ø	A stroj-eve	A konj-a	A konj-e
V -	V -	V konj-u	V -
L stroj-u	L stroj-evin	L konj-u	L konj-in
I stroj-on	I stroj-evin	I konj-on	I konj-in

Prema ovoj sklonidbi sklanjaju se još i imenice: *vīnograd, rāt, avīon, sřp, kōmin, špāker, krīv, bādñak, kumpir, kār, vōl, dūćan, život, ālkar, mōmak, bārjak, mlūn, bājам, òraj, kùpus, pīr, lòpar, škāñ, vòjnik*. U govoru Sinjana česta je uporaba kratke množine (*vōli, mlūni, barjáci, kumpíri, mōmci, bājami, òraji, dućáni, ali su rātovi, sřpovi, kārōvi*).

U jednini i množini vidljiv je sinkretizam padeža D, L i I. Isto se događa i u imenica m. r. *a*-vrste kojima je nastavak u N jd. *-o*, te u imenica s.r. ove vrste kojima je nastavak u N jd. *-o* ili *-e*.

Prikazom sklonidbi pojedinih vrsta može se primijetiti da je V u nekim slučajevima izostavljen jer je sklonidbeni sustav pojednostavljen.¹⁴

¹⁴ Lisac, Josip u *Hrvatskoj dijalektologiji I.* uz V, navodi i L iako je u svim primjerima naveden, kako bi se lakše uočio sinkretizam D, L i I.

Sklonidba imenica m.r. a-vrste kojima je –o nastavak za N jd.

N Tit-o	N Brun-o
G Tit-a	G Brun-a
D Tit-u	D Brun-i
A Tit-a	A Brun-a
V Tit-o	V Brun-o
L Tit-u	L Brun-i
I Tit-on	I Brun-on

Sklonidba imenica s.r. a-vrste kojima je –o nastavak za N. jd.

jednina	množina	jednina	množina
N blag-o	N blag-a	N polj-e	N polj-a
G blag-a	G blag-a	G polj-a	G polj-a
D blag-u	D blag-ima	D polj-u	D polj-ima
A blag-o	A blag-a	A polj-e	A polj-a
V -	V -	V -	V -
L blag-u	L blag-ima	L polj-u	L polj-ima
I blag-on	I blag-ima	I polj-en	I polj-ima

Imenice kojima N jd. završava nastavkom -o sljedeće su: *blâgo, gúvno, žîto, mēso, sèlo*, a nastavkom -e: *stâne*. Tim tipom sklonidbe sklanja se i riječ *dite* koja je nejednakosložna¹⁵.

Sklonidba imenice *dite*

N dit-e
G dit-et-a

¹⁵ Mira Menac-Mihalić u *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* u opisu sklonidbe imenica s.r. a-sklonidbe imenicu *dite* svrstava u nejednakosložne jer se sklanja samo uz umetak -et-, kao i imenice *ime* i *rame* (- en-) za razliku od imenica *jaje* (*jaja, jajeta*) ili *grlo* (*grla, grleta*). (str. 53).

D dit-et-u
A dit-e
V dit-e
L dit-et-u
I dit-et-on

Sklonidba imenica ž.r. e-vrste

jednina	množina
N divojk-a	N divojk-e
G divojk-e	G divojak-a
D divojc-i	D divojk-on (-ama)
A divojk-u	A divojk-e
V divojk-o	V divojk-e
L divojc-i	L divojk-on (-ama)
I divojk-on	I divojk-on (-ama)

Imenice koje se sklanjaju prema ovoj sklonidbi su: *glàvica, bàba, kùca, fàmilija, bòmba, mašína, ñíva, stòka, škòla, dúša, kràva, połoprìvreda, indùstrija, skupìna, šènica, slàma, vàtra, pèkara, prostòrija, kùžina, pònoćnica, sviàna, diàna, trišna, màmistra, pògača i màmter* (gramatički nastavak u N jd. imenici mater je -Ø).

Sklonidba imenice mater

N mater- Ø
G mater-e
D mater-i
A mater- Ø
V -
L mater-i
I mater-on

Sklonidba imenica m.r. e-sklonidbe

N ćać-a	N Brun-o	N Bož-e
G ćać-e	GBrun-e	G Bož-e
D ćać-i	D Brun-i	D Bož-i
A ćać-u	A Brun-u	A Bož-u
V ćać-a	V Brun-o	V Bož-e
L ćać-i	L Brun-i	L Bož-i
I ćać-on	I Bun-on	I Bož-on

Sklonidba imenica ž.r. i-vrste

jednina	množina	jednina	množina
N kokoš-Ø	N kokoš-i	N obitelj-Ø	N obitelj-i
G kokoš-i	G kokoš-iju	G obitelj-i	G obitelj-i
D kokoš-i	D kokoš-in (-ima)	D obitelj- i	D obitelj-in (-ima)
A kokoš-Ø	D kokoš-i	A obitelj-Ø	A obitelj-i
V-	V-	V-	V-
L kokoš-i	L kokoš-in (-ima)	L obitelj-i	L obitelj-in (-ima)
I kokoš-i	I kokoš-in (-ima)	I obitelj-i	I obitelj-in (-ima)

Samo su ove dvije imenice *i-vrste* pronađene¹⁶ u govoru.

Može se zaključiti da sklonidba imenica u sinjskom govoru odgovara sklonidbi imenica u hrvatskom standardnom jeziku. Izuzetak su nastavci za D, L i I u čijim se nastavcima dosljedno provodi zamjena *m* sa *n* iako za neke oblike imenica postoje dvostruki nastavci (D, L, I *-in/-ima*). Opreka živo-neživo u imenica m.r. *e-vrste* također postoji u sinjskom govoru.

¹⁶ Odnosi se na obrađenu građu.

6. 2. 2. Glagoli

Infinitiv

U infinitivu glagola redovno se izostavlja *-i* (krnji su), tako da oni završavaju na *-t* ili *-ć*:
vìdit, bìt, ránit, rádit, sádit, slàt, ćúvat, vòdit, íć, rúćat, òbuć, pròsit, poljúbit, dòbit, màknit.

Prezent

U 1. l. jd. prezenta svih glagola nastavci su *-an, -en, -in, -jen*, osim u glagola *moć i tit* kojima prvo lice ima nastavak *-u* (*mògu, òću*), a primjeri su:

1. l. jd. *nísan, vîdin, nè mogu, znân, nè znan*

2. l. jd. *mòš, môraš*

3. l. jd. *je, obúće se, níje, sìdi, jãše, dóže, zòve se, pòčme, òće, lèži, ràziže se, šéta, smêta, nàlazi se*

1. l. mn. *smo, nísmo, ižemo*

3. l. mn. *su, ùzmu, dàdu, skròju, nòsu, sìdu, pítaju, zòvu se, imadu, razgovárajú.*

Aorist

Aorist je jednostavno prošlo svršeno vrijeme koje se u sinjskom govoru, a i u većini zapadnih dijalekata, čuva za razliku od imperfekta koji izostaje iz govora. U standardnom jeziku tvori se pomoću nastavaka *-oh, -e, -e, -osmo, -oste, -oše* i *-h, -Ø, -Ø, -smo, -ste, -še*. Isti se nastavci koriste za tvorbu aorista u sinjskom govoru pa aorist glagola *báćit* glasi ovako:

jednina	množina
1. l. baci-h	1. l. baci-smo
2. l. baci-	2. l. bici-ste
3. l. baci-	3. l. baci-še

Ostali aoristi potvrđeni u govoru su: *òdvoji se, dòže, ùbi, pàde, òt(i)raše, uvál(i)še, zàpucaše, pòliše, stàde.*

Perfekt

U prepričavanju prošlih radnji perfekt je najučestaliji oblik. Tvori se kao i u standardnom jeziku pomoćnim glagolom biti (nenaglašenim oblikom) i glagolskim pridjevom radnim. U m. r. glagolskog pridjeva radnog često se izostavlja nastavak *-o*, iako je *bìo*, ponekad i *bìjo*, *nòsijo*, *oslípìo/oslípìia*, *pòčeo*. Ostali oblici u jednini i množini odgovaraju pravilima standardnog jezika.

jednina	množina
1. 1. san ima /la	1. 1. smo imali
2. 1. si ima/la	2. 1. ste imali
3. 1. je ima/la/lo	3. 1. su imali

Zabilježeni su mnogi oblici perfekta, a neki su od njih: *je pòčelo*, *nije bilo*, *smo čítvali*, *nije ìma*, *su ìmali*, *je oslípìo*, *je ùzejo*, *nìsu prìšli*, *si nàcrta*, *si ìma*, *je prodáva*, *smo kùvali*, *nìsmo živili*, *smo mùzli*, *nije se rádìlo*, *nije se živìlo*, *su se žèle*, *je pripovídala*, *nìsan ùpantila*.

U perfektu 3. 1. jd. povratnih glagola, koji uza se imaju povratnu zamjenicu, obično se ispušta zanaglasnica *je*: *mòlilo se*, *kùva se*, *pèklo se*, *sádìlo se*, *žèlo se*, *kòpalo se*, *živìlo se*, *nòsìlo/nósalo se*, ali u sinjskom govoru zabilježeni su primjeri u kojima se zanaglasnica *je* čuva: *je se vìnčala*, *je se išlo*, *je se nòsìlo*, *je se kùvala*, *je se zvâ*, *su se pèkle*, *je se bílo*, *je se vřlo*, *je se sùšìlo*, *je se kùva*.

Futur 1. i futur 2.

Futur 1. složeno je buduće glagolsko vrijeme koje se u sinjskom govoru tvori prema pravilima standardnog jezika, nenaglašenim prezentom pomoćnog glagola htjeti i infinitivom. Kada se pomoćni glagol u govoru nađe iza infinitiva, često se već reducirani infinitiv (*viditi-vìdit*) dodatno reducira pa se može čuti: *vičesh* (*vidit éesh*), *kázaću ti* (*kazat ću ti*). Kada se pomoćni glagola nalazi ispred infinitiva, reducira se samo *i* kao u sljedećim primjerima: *će dàt*, *će rěć*, *će tûć*, *će ubijat*, *ćeš plátit*.

Sprezanje glagola stoga glasi ovako:

jednina	množina
1. 1. ću dat	1. 1. ćemo dat
2. 1. ćeš dat	2. 1. ćete dat
3. 1. će dat	3. 1. ćemo dat

Futur 2. tvoren od svršenog prezenta pomoćnog glagola biti (budem, budeš, bude, budemo, budete, budu) i glagolskog pridjeva radnog u govoru nije potvrđen.

Kondicionali

Kondicional je glagolski način kojim se izriče pogodba. U hrvatskom standardnom jeziku dva su kondicionala. Razlikujemo ih prema tvorbi i uporabi (npr. izriče li se njime pogodba, mogućnost ili želja). Kondicional prvi tvori se od nenaglašenog aorista pomoćnog glagola biti (bih, bi, bi, bismo, biste, bi) i glagolskog pridjeva radnog, dok se drugi tvori od kondicionala prvog pomoćnog glagola biti i glagolskog pridjeva radnog. (Težak-Babić: 2005, str. 156). U sinjskom se govoru uporaba aorista pomoćnog glagola *biti* svela na oblik *bi* za sva lica jednine i množine pa kondicional 1. glasi ovako:

jednina	množina
1. 1. bi da(o)	1. 1. bi dali
2. 1. bi da	2. 1. bi dali
3. 1. bi da	3. 1. bi dali

Još su neki primjeri za kondicional 1.: *bi otvòrili, bi skùvali, bi se prosijávo, bi se išlo, bi pili, bi se pila, bi se ispeka, bi dõša, bi se jìlo, bi bráli, bi se umivali, bi spùstili, bi òzriza, ne bi tìo, bi se vesèlili, bi ùša, bi mètili, bi se tìgali, bi se posprémalo, bi ìma, bi bívali, bi se nalòžila, bi se pòsula.*

Za kondicional 2. pronađena su samo dva primjera: *bi bïo nàpisan i ne bi se bíli podílili.*

Imperativ

Imperativ je zapovjedni način koji ima oblike samo za 2. l. jd. i 1. i 2. l. mn. jer se nenazočnoj osobi izravno ne zapovijeda. Za 3. l. jd. i 3. l. mn. upotrebljavaju se složeni oblici neka + prezent (neka šuti).

jednina	množina
1. l. -	1. l. kucajmo
2. l. kucaj	2. l. kucajte
3. l. neka kuca	3.l. neka kucaju

Primjeri zabilježeni u govoru sljedeći su: *snáži se, čekaj, dònese, ìgraj, sàčuvaj, zavéži, ìzlij, pòkupi, vári, kùvaj, ùbij, prími, urédi, srédi, pošàlite.*

Glagolski pridjev radni

Glagolski pridjev radni tvori se tako da se infinitivnoj osnovi dodaju nastavci *-o, -la, -lo* u jednini i *-li, -le, -la* u množini. Nastavci glagolskog pridjeva radnog upućuju na rod, muški (*-o, -li*), ženski (*-la, -le*) i srednji (*-lo, -la*) s tim da se u mnogim glagolskim pridjevima m. r. jednine nastavak *-o* izostavlja. Pomoću njega tvore se složeni glagolski oblici, perfekt, pluskvamperfekt¹⁷, futur 1. i 2. i oba kondicionala.

Glagolski pridjevi radni m. r. su: *pòčeo, kùva, pèka, dòša, kùvali, čúvali, išli, ìmali, mûzli.*

Glagolski pridjevi radni ž. r. su: *dòšla, žèle, lòžila, túkle.*

Glagolski pridjevi radni s. r. su: *stâlo, živilo, bila, bilo, pòčelo, žèlo, kòpalo, vřlo, jřla.*

Glagolski pridjev trpni

Glagolski pridjev trpni razlikujemo od pravog pridjeva po tome što se ne može komparirati. Tvori se od prijelaznih glagola¹⁸ tako da se infinitivnoj ili prezentskoj osnovi dodaju nastavci. Ovaj glagolski pridjev služi za tvorbu pasiva¹⁹.

¹⁷ Težak-Babić u *Gramatici hrvatskoga jezika* pluskvamperfekt definiraju kao pretprošlo glagolsko vrijeme koje se tvori od perfekta ili imperfekta pomoćnog glagola biti i glagolskog pridjeva radnog (str. 154). U obrađenom materijalu ovo vrijeme nije potvrđeno.

¹⁸ Prijelazni su glagoli prema *Gramatici hrvatskoga jezika* oni koji uz sebe mogu imati imenicu u A bez prijedloga kao predmet radnje (str.140).

Bili smo pòdijeni.

Četrdeset trèće svè nan je zàpaleno.

Jà san ròžena tisuću dèvetsto devedèset ósme u vèlikon obítelji.

Kùca nan je iz avióna zàpalèna, báčena ná ñ bômba.

6. 2. 3 Pridjevi

U sinjskom govoru kao i u standardnom jeziku zastupljen je određeni i neodređeni oblik pridjeva te se dobro čuvaju određena i neodređena sklonidba.

Skлонidba određenog pridjeva m.r.

jednina	množina
N velik-i (četvrtak, čovik)	N privatn-i (dućani)
G velik-og	G privatn-i
D velik-on	D privatn-in
A velik-i /-og	A privatn-e
V -	V -
L velik-on	L privatn-in
I velik-in	I privatn-in

Skлонidba neodređenog pridjeva m.r.

jednina	množina
N visok-Ø (čovik, stup)	N fin-i (kuvari)
G visok-a	G fin-i
D visok-u	D fin-in
A visok-a/-Ø	A fin-e
V -	V -
L visok-u	L fin-in
I visok-in	I fin-in

¹⁹ Katičić, Radoslav u svojoj *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* pasiv definira kao preobliku gramatičkog ustrojstva rečenice kojom se ne mijenja rečenično značenje, ali ustrojstvo da. (str.139).

U sklonidbi pridjeva (određenih i neodređenih) m.r. vidljiv je sinkretizam D i L u jd. te D, L i I u mn. Također je vidljivo da je nastavak za I –*in*, jednak u jd. i mn. obiju sklonidbi. U sklonidbi određenih pridjeva kategorija za živo uzeta je u obzir, pa se prema tomu izjednačuju N i A ako se pridjevom opisuje nešto neživo, a ako se pridjevom opisuje nešto živo, izjednačuju se A i G.

Skлонidba određenog pridjeva s.r.

jednina	množina
N frišk-o (meso)	N posvećen-a (jaja)
G frišk-og	G posvećen-i
D frišk-on	D posvećen-in
A čitav-o	A posvećen-a
V -	V -
L frišk-on	L posvećen-in
I frišk-in	I posvećen-in

Skлонidba neodređenog pridjeva s.r.

jednina	množina
N siln-o (blago)	N mal-a (sela)
G siln-a	G mal-i
D siln-u	D mal-in
A siln-o	A mal-a
V -	V -
L siln-u	L mal-in
I siln-in	I mal-in

U sklonidbi određenih i neodređenih pridjeva s.r. također je vidljiv isti nastavak za I u jednini i množini obiju deklinacija te izjednačenost D i L u jednini i D, L i I u množini obiju deklinacija

Sklonidba pridjeva ž.r.

jednina	množina
N velik-a (porodica)	N mal-e (krave)
G velik-e	G mal-i
D velik-on	D mal-in
A velik-u	A mal-e
V -	V -
L velik-on	L mal-in
I velik-on	I mal-in

U sklonidbi pridjeva ž.r. vidljiva je izjednačenost D, L i I u jednini i u množini.

U sinjskom govoru zabilježeni su komparativ (*lípši, mlàži, pamètniji, slàbiji, tàni, tèži, bogàtiji*) i superlativ (*nàjmლაჷ, nàjzgòdniji*) pridjeva koji se tvore prema pravilima standardnog jezika tako da se pozitivu dodaju nastavci *-ši, -i, -iji*, odnosno da se komparativu doda prefiks *naj-*.

6. 2. 4. Zamjenice

U govoru su zabilježene osobne, posvojne, neodređene, pokazne te upitne i odnosne zamjenice. Osobna zamjenica *jâ* u I glasi *mènon*; I zamjenice *tí* glasi *tèbon* ili *tòbon*; I zamjenice *ón* glasi *nín*, a I i L zamjenice *òna* glasi *nón*, dok D od *ona* glasi *nójzi*, a L *nón*. U osobnoj zamjenici *mî* odstupanja su u D koji glasi *nan*, dok D zamjenice *vî* glasi *van*. U G zamjenice *òni* oblik je *nî, nîzi*, u D *nî*, u A *nî, nîzi*, kao i u G.

Od posvojnih zamjenica zabilježene su : *svòje, svòja, nàše, mòj, mòje, tvòja*

Neodređene zamjenice su: *štògod, štò gòd, nìko, svè, svà, nìšta, nèke*

Za pokazne zamjenice zabilježeni su primjeri: *tâ(j), tîn, tô, tê, òno, òne, ònizin, òni (onaj), òne, òve, ònin*.

Odnosne i upitne zamjenice zabilježene u govoru su: *kò, kòga, kàkvi, štà, nìki, nèke, nìke, nìko, kògod*.

6. 2. 5. Brojevi

U govoru su zabilježeni brojevi:

glavni: *jèdan, jèdnoga, dvâ, trí, čètri, òsan, četrnest, stòtina, stô, iadu sèansto pètnest, dvajsdèvet, dvádeset i šést.*

redni: *drùgoga, drùgi, trèći, sédmi, dèveti, tìsuću dèvetsto dvádeset ôsme, četrdèset i pèrve, četrdèset trèće, šéstoga, četvrtom.*

6. 2. 6. Nepromjenjive vrste riječi

Prilozi su nepromjenjiva vrsta riječi, a u govoru su zabilježeni sljedeći: *òkolo, sàd, tàda, dopódne, popódne, ònda, tàko, màlo, gòri, ódi, vàko, òvako, nàko, ùveče, pòmalo, òzgar, jòš, dògodine, nìkad, vâmo, tàmo, òdatlen, óklen, dìgdi, nàstranu, pòslin, nìgdi, òvdan, dī, ódi, gòri, ùvik, prīja* i dr.

Prilozi se kao i pridjevi mogu stupnjevati tako da postoje komparativ i superlativ priloga potvrđeni u govoru: *nàniže* i *nâjviše*

Prijedlozi su nepromjenjiva vrsta riječi, a u govoru su zabilježeni sljedeći: *s, sa, od, do, u, na, kod, pod, po, iza, za* i dr. U govoru je zabilježena uporaba dvaju prijedloga jedan do drugog: *za u školu.*

Veznici su nepromjenjiva vrsta riječi, a u govoru su zabilježeni sljedeći: *a, da, ni, niti, i, pa, il, al, ipak, nega, kao, već.*

Čestice su nepromjenjiva vrsta riječi, a u govoru su sljedeće: *bâš, kâ, jòš, tèk, kào, kò, li, jèr, nù.*

6. 3. Sintaksa

U sinjskom govoru nenaglašena riječ obično dolazi iza prve naglašene riječi u rečenici:

Tvòja je bàba dònila četrnest komáda.

Svì su barjáci išli u procésiji.

A pèrvi je bàrjak iša Góspe Sînske.

Ponekad nenaglašena riječ dolazi iza druge naglašene u rečenici:

Svàko sèlo je ìmalo svòj bàrjak.

Ispred nenaglašenog *se* povratnih glagola u perfektu *se* čuva nenaglašeno *je*:

Tô je se kîselilo mlîko.

Svè je se tô rádilo.

Sèlo je se zvâlo komšîluk.

Vèčera je ùvik se kùvala.

Svè je se tô ìmalo.

Kàkono je se zvâ?

Tô je se sùšilo méso i tô je se kùpus kîseli kùva.

Krùv se pèka pòd pekon, nîje se pèka ni u špàkerin, niti je se pèka u pèkaron.

Zabilježeni su primjeri u kojima *se je* izostavlja:

E sàd nè mogu se sîtiti kàko se zvâ.

Krnji perfekt zabilježen je u sljedećim primjerima:

I ònda je òn òša, tô jùtro. Tàko òsta žîv, òša vîdit štà je vâmo kòd kuće.

T se zvâli stócići.

Pršuti se jîli frîški.

Zvâle se pàncete, bržóle.

U govoru je česta i uporaba genitivnih sintagmi poput:

Svè je tô išlo ù Sinj na zàvita.

Sádili smò kùpusa.

Nabèri razdèlija.

Zàpivajmo rére.

Bîlo je kònja, kráva, ováca.

Svît nîje ìma da pláća škòle.

Dâli bi nan za màrendu krùva.

Pîli su mùški vína zà Veliki pétak.

U prepričavanju prošlih radnji česta je uporaba imperativa:

Súši kukùruz, šènicu bi vřli i ònda nõsil(i) u ambáre.

Ònda natòvari nà kar pa gòni dòli do tvórnice.

Pòlivaj lòzu da ne b dòšlo nâ n pernòspora.

U govoru se pojavljuje i model rečenice kojoj je semantičko obilježje "anonimnost subjekta"²⁰:

*Pítalo me fíziku.**

Ñizi je pòčelo vòdit u tû rèzervu.

Dálo bi ti krùva il štògod.

6. 4. Frazemi

Frazemi su ustaljene sveze riječi te se kao takve dijele po svom sastavu i strukturi na tri osnovna tipa: fonetsku riječ, svezu riječi i rečenicu (Menac-Mihalić: 2005, str. 105). Sva tri tipa frazema potvrđena su u sinjskom govoru.

Fonetska riječ: *nà noge* u značenju íci pješice, ustati ili u značenju nekog uspjeha.

Sveza riječi koja može biti bezveznička (*třla-břla* u značenju nečeg lošeg ili manje vrijednog, *tàmo-ámo*), neovisna, jer ima dvije samostalne riječi koje pripadaju istoj vrsti riječi (*přiko* i *ùzduž*, često se može čuti *ùzduž* i *pòpřiko*) i ovisna, jer u svom sastavu ima dvije ili više samostalnih riječi od kojih je samo jedna glavna i određuje gramatički oblik preostalih riječi (*vònjati kâ jánjci, fálén Āsus, utrni svícú**)

Rečenični frazem je onaj koji ima subjekt i predikat : *Āžen van cã ** u značenju odlaska, *ně daj Bòže, dáj zèricu**, *ně marin ò tome přícat, Gòspe Sínjska spási nas, stòj mi dòbro.*

Zabilježeni su i složeni frazemi koji su spojeni od dviju ili triju fonetskih riječi: *sà vri gláve dò dnu péte* te poredbeni frazemi poput: *zgòdan kô jàbuka, dòbar kô krùv.*

²⁰ Ovakav model opisuje Josip Lisac u svojoj *Hrvatskoj dijalektologiji 1.* (str. 58).

6. 5. Leksik

Leksik je najlakše prikazati pomoću rječnika, tako da će iz govora, s objašnjenjima iz rječnika dalmatinske zagore²¹ biti ispisani leksemi koji čitatelju omogućuju vjernije upoznavanje s govorom Sinjana. Za leksik sinjskog govora karakterističan je veliki broj turcizama koji su posljedica velikih turskih osvajanja upravo na tom prostoru, ali i romanski utjecaj je izražen u leksiku. Leksemi su ispisani abecednim redoslijedom.

- ALKA - viteška igra u spomen pobjede žitelja Cetinske krajine nad Turcima 1715. g.
- AMBAR - drveno spremište za žito
- ARAMBAŠA - zapovjednik
- ARAMBAŠE - jelo od mljevenog mesa
- ARAR - vreća od kozje dlake
- BABA - očeva ili majčina mater; stara žena
- BAČVA - drvena posuda za vino
- BADNJAK - panj (hrastov) koji se na Badnju večer stavlja na ognjište; obično su tri badnjaka
- BAJAM - badem
- BAKALAR - vrsta ribe; često jelo na Veliki petak
- BALUN - lopta
- BARA - predzadnja prova (proba) pred Alku
- BARJAK - zastava
- BEREKIN* - šaljivdžija
- BIČVA - čarapa
- BLAGOSOVIT - blagosloviti
- BLAGO - stoka, živina
- BOKUN* - komad nečega
- BRAV - ovan ili ovca
- BRŽOLA - komad mesa uz kralježnicu; pečenica
- BUKARA - drvena posuda (najčešće od smrekovine) iz koje se pije voda ili vino
- CIMENT - cement
- CVIĆE - cvijeće
- CVITNICA - cvjetnica; nedjelja prije Uskrsa

²¹ Gusić, Ivica, Gusić, Filip, *Rječnik govora dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine*, Zagreb, 2004.

ČOJA - zadnja prova (proba) pred Alku; vrsta skupocjenog platna od kojeg se izrađivala stara nošnja

ĆAĆA - otac, tata

ĆAKULA* - čavrljanje

ĆA - otići odavde

DERNEK - slavlje prigodom važnog blagdana u župi

DEVETICA - devet snopova postavljenih na njivi; devet dana prije Velike Gospe ide se u crkvu na zavjet

DID - stariji čovjek; očev ili majčin otac

DINJA - lubenica

DIŠPET* - inat

DITALINA - djetelina

DOTRAT - dotjerati; dopremiti; dovesti

DUĆAN - prodavaonica

ĐILET - prsluk bez rukava

FIBRA* - temperatura

FJOK* - uvojak

FLJUBA* - ukosnica

FRATAR - svećenik

FRIŠKO - svježe

FRITULE – uštipci

FRIŽIDER - hladnjak

GAĆE - hlače (gornje gaće)

GAJTAN - ukras na odjeći

GLAVAR - seoski starješina, bira ga narod

GLAVICA - dio sela koji je smješten na brdašcu

GONITI - tjerati, voditi (npr. krave na ispašu)

GRA - mahunarka; grah

GUVNO - mjesto u selu gdje se vrši i suši žito

INKARTAT - ožbukati

IŠPORKAT* - uprljati

JEČERMA-muški i ženski odjevni predmet od sukna; dio alkarske nošnje

JEČIM - ječam

JILO – jelo

KAJIN* - lavor
KAPULA - crveni luk
KAR - zaprežna kola domaće izrade; vozilo
KATRIGA - stolica
KITE - ukras na torbama, kapama
KOĆAK* - kokošinjac
KOLA - vozilo
KOMIN - ognjište
KOMŠILUK - susjedstvo
KONABA - konoba; prostorija u kojoj se drže bačve s vinom, ali i pršut i slanina
KOPRNA - gusto sito za dobivanje finog brašna
KOTUR - ženski odjevni predmet
KRCATO - puno
KRUV - kruh
KUKUMAR - krastavac
KUMPAREN - muški ogrtač od sukna; nose ga alkarski momci
KUMPIR - krumpir
KUŠIN - jastuk
KUŽINA - kuhinja
LANCUN* - plahta
LANETE - ukrašeni svečani rubac
LAVANDIN* - umivaonik
LEPUŠINA - list kojim je obložen kukuruzni klip
LITO - ljeto
LOPAR - naprava od daske pomoću koje se krušno tijesto stavlja na vrelo ognjište
LOPATA - alat za rad u polju i vrtu
LJUBICA - ljubičica; njome se umiva na cvjetnicu
MAJTE - ukras; kopče na odjeći; nose ih alkari, alkarski momci i djevojke
MANISTRA - tjestenina
MARENDA - jelo između užine i večere; poslijepodnevni obrok
MASLO - mliječna masnoća dobivena metenjem mlijeka; maslac
MASTIT - gnječiti, zbijati, stiskati ili gaziti zrelo grožđe tako da nastane mošt (mast)
MAŠTILO* - posuda od drveta ili lima za otakanje i pretakanje vina
MATER - majka

METITI - staviti
MLUN - dinja
MODRI KAMEN - modra galica
MOMAK - mladić; sudionik alke, pomagač alkaru
MOTIKA - alat za rad u polju i vrt
MURVA* - dud (stablo i plod)
NEVISTA - nevjesta; mlada
NOĆEVAT – noćivati
NJIVA - polje
OBAĆ - obići
OPANAK - vrsta obuće, muške i ženske
OPLEĆAK - vuneni ženski odjevni predmet od sukna za gornji dio tijela
ORAJ - orah
OTURIT - maknuti
PANCETA - mlada slanina; suha slanina dobro prošarana mesom
PEČENICA - dimljeno i sušeno svinjsko meso
PERUŠAT - skidati listove s klipova kukuruza
PEŠKARIJA* - tržnica
PEŠKIR - odjevni predmet za pokrivanje glave
PETRUSIM - peršin
PIKET - označeno mjesto za neku nasadu, gradnju
PIR - svadba
PLIVIT - okopavati sadnice; čistiti sadnice od korova i loših trava
PODVEZAČA - krpa koja se veže na glavi ispod brade i tako učvršćuje pokrivalo za glavu
POKLADE - utorak uoči čiste srijede kada počinje korizma; zadnji dan maskara i mrsa
POMIDORA - rajčica
PONOĆNICA - polnoćka
POSTELJA - krevet
POSTOLA - cipela
PRASAD - svinje
PRIMETAČA - dio ženske odjeće, koja pokriva samo grudi, ima ukras od bijelog platna;
torba
PRIPAŠNJAČA - pojas s više listova i pregrada napravljen od debela platna ili kože koju
alkari drže oko struka da bi u nju zataknuli oružje

PRIPOVIDAT - pripovijedati
PROCESIJA - hod vjernika iza križa za važnijih crkvenih blagdana
PUCA - dugme
RAĐA - posao
RANIT - hraniti
REĆINE - naušnice
RUČAK - doručak
SALAMURA - pac za meso; voda u kojoj se topila sol za namakanje nogu nakon dugog hoda
SELER - celer
SILO - sijelo; okupljanje kod djevojaka u večernjim satima; skupina momaka koja dolazi jednoj curi (jedan od njih ima namjeru oženiti ju ako ona bude htjela)
SLAMNICA/SLAMARICA - madrac koji se punio slamom ili lepušinom od kukuruza
SMOKVA - voće
SPIZA* - hrana
STAN - tkalački stan; naprava za grubo tkanje od ovčje vune
STANJE - sve ono što ima jedan čovjek ili obitelj; imovina
STAP - posuda od drveta u kojoj se mlijeko mete radi odvajanja masla
STOČIĆ - mala stolica; tronožac
SUKANICA - posteljni pokrivač od vune
SUKNO - vunena tkanina od dobre, uređene vune
SVATI - svatovi; pojedine osobe koje čine svatove
ŠENICA - pšenica
ŠESNO* - zgodno; lijepo
ŠINA - tračnica
ŠKANJ - mali stolac; ladica; pretinac
ŠOFER - vozač
ŠPAKER - štednjak
ŠTOF - platno; tkanina za odijelo
ŠTRAMAC - madrac
TARACA - terasa
TAVAJA* - stolnjak
TERLUCI - vunene polučarape bez peta
TIT - htjeti
TRAVEŠA - odjevni predmet od platna

TRIŠNJA - trešnja

UJITIT - uhvatiti

USPETI SE - popeti se

UTEĆ - pobjeći

UŽINA - ručak

VANKA - vani

VEČERA - večera, posljednji obrok

VILE - alat za skupljanje sijena

VOJVODA - netko tko je na čelu družine; glavni zapovjednik u alki

VONJ - neugodan miris

VRTA - vrt

VUČIJA - drvena posuda za vodu

7. ZAKLJUČAK

Štokavsko je narječje jedno od triju narječja hrvatskoga jezika. Od ostala dva, čakavskog i kajkavskog, razlikuje se ne samo prema upitno odnosnoj zamjenici (*što* za štokavsko, *ča* za čakavsko i *kaj* za kajkavsko) već se razlikuje na svim razinama jezika, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj. Granice štokavskog narječja protežu se i izvan granica Hrvatske. Prema određenim kriterijima (naglasnom sustavu, refleksu jata i štakavizmu/šćakavizmu) štokavsko se narječje dijeli na sedam dijalekata od kojih se četirima služe hrvatski govornici. Jedan od dijalekata kojim se služe Hrvati unutar, ali i izvan granica Hrvatske je i zapadni dijalekt čije je osnovno obilježje ikavski refleks jata, naglasni sustav s četiri naglasaka, kratkosilaznim, kratkouzlaznim, dugosilaznim i dugouzlaznim te kombinacija štakavizma i šćakavizma. Jedan od govora zapadnog dijalekta je i sinjski govor.

Sinjski govor karakterizira ikavski refleks jata, samo se u pojedinim primjerima može pronaći (i)jekavski refleks jata, te uglavnom štakavizam, samo u pojedinim primjerima šćakavizam. Od naglasnih značajki, osim što je naglasni sustav jednak onome u standardnom jeziku, je i redoviti prijelaz naglasaka na proklitiku, ako se naglasak nalazi na prvom slogu riječi.

Neke od značajki sinjskog govora na fonološkoj razini su peteročlani samoglasnički sustav, redukcija fonema *i*, *o*, *u*, *a* ovisno o položaju fonema u riječi te glasovne promjene nepostojano *a*, jotacija, palatalizacija i sibilizacija, koje se u većini slučajeva pravilno provode. Osim samoglasnika reduciraju se odnosno zamjenjuju suglasnici drugim suglasnicima.

Iz morfologije sinjskog govora ističe se zamjena *m* sa *n* u nastavcima za D, L i I jednine i množine svih rodova u sklonidbama imenica, pridjeva i zamjenica. U sinjskom je govoru kao i u standardnom jeziku u imenica muškog roda *a-vrste* vidljiva opreka živo/neživo. U morfologiji glagola najviše se ističe infinitiv glagola kojemu je nastavak *-ti* reduciran na *-t*. Jednostavna vremena, prezent i aorist imaju jednake nastavke kao u standardnom jeziku. Od prošlih vremena najučestaliji su perfekt i aorist, dok imperfekt i pluskvamperfekt u govoru nisu potvrđeni. Buduće radnje izriču se futurom 1. dok futur 2. nije zabilježen u govoru. Od glagolskih načina učestali su kondicional 1. i imperativ koji se često koristi u pričanju prošlih radnji. Oblici glagolskih pridjeva za ženski i srednji rod jednaki su onima u standardnom, tek se u glagolskog pridjeva radnog vide odstupanja u nastavcima za muški rod jednine.

Na sintaktičkoj razini značajke su čuvanje nenaglašenog oblika 3. l. jd. glagola biti u perfektu povratnih glagola, u redosljedu riječi u rečenici, na drugom mjestu, iza prve naglašene riječi, gotovo uvijek dolazi nenaglašena riječ. Česta je i uporaba krnjeg perfekta te genitivnih sintagmi, a jedna od značajki je i model rečenice kojoj je karakteristična "anonimnost subjekta".

Na leksičkoj razini, prikazanoj kroz mali leksikološki rječnik, u sinjskom govoru, vidljiv je utjecaj povijesti, stoga ne čudi veliki broj turcizama i romanizama koji su prisutni u svakodnevnom govoru Sinjana.

LITERATURA I IZVORI

- Dodig, Zrinka (2008) *Šćakavski poddijalekt zapadnoga dijalekta*, Sveučilište u Zadru
- Feldbauer, Božidar (2005) *Leksikon naselja Hrvatske*, 2. svezak, Zagreb, Mozaik knjiga
- Gusić, Ivica, Gusić, Filip (2004) *Rječnik govora dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine*, Zagreb
- Katičić, Radoslav (2002) *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, Globus
- Lisac, Josip (1999) *Hrvatski govori, filolozi, pisci*, Zagreb, Matica hrvatska
- Lisac, Josip (2003) *Hrvatska dijalektologija 1.*, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga
- Lisac, Josip (2002) *Osnovne značajke štokavske prozodije*, Fluminensia, god. 14 br. 1
- Menac-Mihalić, Mira (2005) *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*, Zagreb, Školska knjiga
- Mićanović, Krešimir (2006) *Hrvatski s naglaskom*, Zagreb, Disput
- Rešetar, Milan (2010) *Štokavski dijalekt*, Podgorica, Matica crnogorska
- Šisler, Slavko, ur. (2007) *Gradovi i općine Republike Hrvatske*, Zagreb, Naklada Mato Lovrak
- Težak, Stjepko, Babić, Stjepan (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb, Školska knjiga
- Vrgoč, Martin (2009) *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, Matica hrvatska Sinj

Izvori:

Videozapis (izvorna govornica Ivkica Tomašević)

Sinjske brokve i krakuni, Nada Obradović prikupila 2002.

Hrvatski zavod za statistiku

http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/htm/H11_Zup35_3891.html (2011-09-12)

PRILOZI:

Prilog 1.

Ònda b se spúšťalo blâgo vámo dõli ù polje čúvat. Al bílo je pùno pòlje blâga, bílo b ti od Sínja do Trílja...tó bi bílo pùno svè sámog blâga. Bílo je kónja, krâva, ováca. Bílo je...tò je bílo pùno...krcàto pòlje. Tò su bíli ambári. Bíle su vrìce, òne štà je se sìpalo žìto i arári se zváli, arári i vrìce. Súši kukùruz, šèncu bi vrli i ònda nòsil u ambáre. Tó smo mì ìmali jer mì smo bíli bògata kùca dòk nìje pròpala, u ràtu. Mì smo bíli bògata kùca jèr je se vòdila i trgovina. Uz tó òni su vòdili i trgovnu jèr je dõli, òni su ìmali trgovinu dõli sa tvórnicon cìmenta. Tò je svè išlo priko naše kùce štà se zváli švèreri. Vàko òne štà je išlo za tvórnice, òni pràgovi štà s se zváli, štà sàd ìma (..) òne mašíne, žèljeznica štà ìže po ònin pràgovin, po ònizin šìnon. Tò su bíli pràgovi. Pa su bíle dŕžala za lòpate, za mòtike, za...tò je svè išlo. Ònda nìje bílo plàstike, svè je bílo dŕvo. Òni su tó rádli i ònda kùpovali bi...odávlen do Vŕlike. Ònda kòd kuće tèsi. Pòkojni stríc Bòže, rádli, stríc Máte. Ònda, natòvari nà kar pa gòni dõli do tvórnice. Zàto smo mì dòbro žìvli. Zàto štò smo bíli...vâmo pòsjed je bìo, a tàmo je trgovina se vòdla. I ònda nan je pròpalo svè.

Prilog 2.



Karta 1. Predmigracijski raspored narječja

(Lisac, Josip (2003) *Hrvatska dijalektologija 1. - hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga)

Prilog 3.



Karta 2. Dijalektološka karta štokavskog narječja

(Lisac, Josip (2003) *Hrvatska dijalektologija 1. - hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga)